Lausunto

21.10.2021

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Eduskunta
Tulevaisuusvaliokunta

VNS 4/2021 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Strategiapäällikkö Ari Evwaraye

Sisäministeriön asiantuntijalausunto koskien sisäisen turvallisuuden selontekoa

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selonteosta. Erityisesti tulevaisuusvaliokunta on kiinnostunut siitä, miten tulevaisuusvaliokunnan teettämässä selvityksessä (TuVJ 6/2020) esille nostetut uhat on huomioitu sisäisen turvallisuuden selonteossa, sekä myös organisaation muista kommenteista selontekoon.

Valtioneuvosto antoi selontekonsa sisäisestä turvallisuudesta eduskunnalle 20.5.2021. Selonteko ja sen valmistelu perustuivat eduskunnan päätökseen (EK 8/2017 vp)[1] koskien edellistä, vuonna 2016 annettua selontekoa sekä pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaan.

Yleistä sisäisen turvallisuuden selonteosta

Selonteossa määritetään sisäisen turvallisuuden tavoitteet ja kehittämisen suunta alkaneelle vuosikymmenelle eduskunnan edellyttämässä tavalla. Selonteko ja eduskunnan siitä aikanaan antama päätös muodostavat yhdessä perustan Suomen sisäisen turvallisuuden politiikan kehittämiselle pitkäjänteisesti. Sisäisen turvallisuuden kehittymistä ja kehittämistä tarkastellaan selonteossa suhteessa siihen, miten suomalaisen yhteiskunnan odotetaan muuttuvan osana Eurooppaa ja kansainvälistä yhteisöä. Selonteon tulevaisuustarkastelu ulottuu vuoteen 2030 asti.

Sisäisen turvallisuuden tilannekuva koko yhteiskunnan tasolla on, että Suomi on kansainvälisen vertailun perusteella maailman turvallisin maa. Turvallisuus kuitenkin jakautuu varsin epätasaisesti ja eri turvallisuusongelmat kasautuvat eri ihmisryhmille. Selonteko perustuu laajaan turvallisuuskäsitykseen ja Suomessa jo vakiintuneelle määritelmälle sisäisestä turvallisuudesta. Tähän

[1] Eduskunta edellytti päätöksessään EK 8/2017 vp, että hallitus antaa eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä uuden kokonaisvaltaisen sisäisen turvallisuuden selonteon sisäisen turvallisuuden tilannekuvasta, uhkista ja tilasta, kansalaisten turvallisuuden tunteesta, sisäisen turvallisuuden viranomaisten suorituskyvystä ja toiminnan tuloksellisuudesta, toimintojen kehittämistarpeista ja haasteista sekä eri tehtävien asianmukaisen hoitamisen edellyttämistä kehittämistoimenpiteistä ja tehtäväperusteisesti pidemmän tähtäimen taloudellisista ja muista resurssitarpeista.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

nojaten selonteossa linjataan, että Suomen sisäisen turvallisuuden politiikka perustuu ennalta ehkäisyyn, mikä huomioi myös erityisesti sisäisen turvallisuuden kysymysten juurisyihin vaikuttavat politiikka- ja elämänalueet, kuten hyvinvointi, terveys, osallisuus, luottamus, päihteet ja koulutus.

Kohti jäsennellympää tapaa tarkastella turvallisuutta ja sen tulevaisuutta

Sisäisen turvallisuuden selonteko ilmentää sisäministeriön viime vuosina yhdessä sidosryhmiensä kanssa kehittämää tietomallia, jossa sisäinen turvallisuus jakautuu kolmeen erilliseen osaan. Yhtäältä siinä on kysymys *arjen turvallisuudesta ja yhteiskuntarauhasta*. Tällä tarkoitetaan niitä toistuvia ja tavanomaisia rikoksia, häiriöitä ja onnettomuuksia, joita ihmiset yhteiskunnassamme kokevat. Tähän tarkasteluun sisältyvät lisäksi turvallisuuden tunne sekä se, miten nämä kokemuksen jakautuvat eri ihmisille. Yksi selonteon keskeinen johtopäätös on, että vaikka kokonaismäärällisesti ja keskiarvoisesti Suomea voidaan pitää maailman turvallisimpana maana, jakautuu erityisesti arjen turvallisuus yhteiskunnassa varsin epätasaisesti ja turvallisuusongelmat kasautuvat sekä tekijä- että kokijatasolla.

Toisaalta sisäisessä turvallisuudessa kysymys on ihmisten näkökulmasta siihen liittyvien *palvelujen saannista* ja viranomaisnäkökulmasta *suorituskyvystä*. Esimerkiksi viranomaisten hälytysvasteeseen, rikosasioiden tutkinta-aikaan sekä poliisissa että tuomioistuimissa, ja muihin turvallisuuteen liittyvien palvelujen tuottamiseen sekä saatavuuteen liittyvät kysymykset kuuluvat tähän osaan. Tämän osalta selonteossa todetaan tarve lisätä viranomaisten resursseja pitkäjänteisesti, jotta toisaalta keskeisimpiä puutteita saadaan korjattua sekä toisaalta varauduttua ennakoituihin kehityskulkuihin.

Kolmas tarkastelukulma liittyy *vakaviin ja laajoihin häiriöihin*, jotka ovat luonteeltaan harvinaisia, mutta toteutuessaan aiheuttavat laajamittaisia haittoja ihmisille, ympäristölle ja yhteiskunnalle, sekä *niihin varautumiseen*. Näiden osalta ei ole yksiselitteisesti eriteltävissä, mitkä häiriöt ovat nimenomaisesti sisäisen turvallisuuden häiriöitä. Selonteon tarkastelukulman päälinjauksena on eduskunnan edellisestä sisäisen turvallisuuden selonteosta antamasta päätöksestä johdettuna pidetty sitä, että ne häiriöt, joiden hoitamisessa päävastuu on jollakin sisäisen turvallisuuden viranomaisella, ovat ensisijaisesti sisäisen turvallisuuden häiriöitä. Tässä on kuitenkin huomioitava, kuten selonteossakin todetaan, että riittävän laajamittaisina toteutuessaan on lähes kaikenlaisilla häiriöillä vaikutus myös sisäiseen turvallisuuteen. Kokemukset koronaviruspandemiasta ilmentävät tätä hyvin; vaikka kyseessä on ennen kaikkea terveysturvallisuuden kriisi, on sillä ollut vaikutuksia esimerkiksi rajavartiolaitoksen ja poliisin toimintaan sekä ihmisten arjen turvallisuuteen myös rikos- ja onnettomuusnäkökulmista. Eri häiriöiden

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

vaikutusten laajamittaisuuden arvioidaan korostuvan jatkossakin globaalin keskinäisriippuvuuden ja kompleksisuuden yhä lisääntyessä.

Selonteossa tunnistetut sisäiseen turvallisuuteen vaikuttavat ilmiöt

Selonteon tulevaisuustarkastelu perustuu valtioneuvoston yhteiseen ennakointityöhön ja siinä tunnistettuihin muutosvoimiin. Selonteko poikkeaa aiemmista turvallisuuden tulevaisuusarvioinneista ja strategia-asiakirjoista sillä tavoin, että se ei tarkastele pelkästään uhkia ja niiden todennäköisyyttä vaan näiden lisäksi myös muutosvoimien trendinomaisia turvallisuusvaikutuksia, sekä kielteisiä että myönteisiä, tarkastellaan.

Selonteon tulevaisuustarkastelun perusteella onkin niin, että useat muutosvoimista vaikuttavat samanaikaisesti usealla tavalla ja useampaan edellä kuvatuista sisäisen turvallisuuden osa-alueista. Esimerkiksi väestön ikääntyminen tullee toisaalta lisäämään huonokuntoisten ikääntyneiden määrää, mikä lisää tapaturma- ja onnettomuusriskejä, mutta toisaalta vähentämään kokonaisrikollisuutta, koska tilastollisesti merkittävästi rikosaktiivisempien nuorempien ikäluokkien koot pienenevät. Samanaikaisesti ikääntyminen vaikuttaa yhdessä kaupungistumisen kanssa esimerkiksi sopimuspalokuntahenkilöstön saatavuuteen erityisesti harvaan asutuilla alueilla.

Uudella systeemisellä tarkastelutavalla on pyritty aiempaa kokonaisvaltaisempaan tapaan hahmottaa sisäistä turvallisuutta ja sen kehittymistä. Esimerkiksi palvelujen resursoinnin näkökulmasta on ollut tarpeellista tunnistaa mahdollisten uusien uhkien tuottamien lisävaatimusten lisäksi ne osa-alueet, joiden kohdalla palvelukysyntä oletettavasti laskee tai muutoin olennaisesti muuttuu.

Selonteossa esitetyt vakavat ja laajat häiriöt sekä niihin varautuminen

Selonteossa tuodaan esiin ne laajat ja vakavat häiriöt sekä niihin liittyvät odotetut muutokset, jotka edellä kuvatun mukaisesti selkeimmin koskettavat sisäistä turvallisuutta. Näitä ovat ihmisen tai luonnon aiheuttama merellinen tai alueellinen suuronnettomuus, isojen väkijoukkojen väkivaltainen liikehdintä, laajamittainen maahantulo, vaikuttaminen kriittiseen infrastruktuuriin ja terroristinen isku. Myös sotilaallisen voimankäytön uhkalla ja siinä tapahtuvilla muutoksilla on vaikutus sisäiseen turvallisuuteen. Näin ollen selonteossa esitetty "uhkaluettelo" ei ole tyhjentävä verrattuna esimerkiksi valiokunnan teettämässä selvityksessä tunnistettuihin uhkiin.

Selonteossa käsiteltyjen, selkeimmin sisäistä turvallisuutta koskevien uhkien ja häiriötilanteiden tarkastelu pohjautuu poikkihallinnollisesti vuonna 2018 laadittuihin kansalliseen ja alueellisiin riskiarvioihin. Riskiarvioissa on käsitelty

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

myös muita merkittäviä laajoja ja vakavia häiriötilanteita, joita ei suoraan mainita selonteossa, mutta jotka kuitenkin myös edellyttävät varautumista ja yhteistoimintaa.

Selontekovalmisteluissa hyödynnetty kansallinen riskiarvio 2018 on huomioitu myös eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan teettämässä selvityksessä (TuVJ 6/2020) ja se lukeutuukin selvityksessä tarkemmin analysoitujen ennakointiraporttien joukkoon. Selvitykseen valikoiduissa turvallisuuteen liittyvissä ilmiöissä on esimerkiksi huomioitu hybridivaikuttaminen, kriittinen infrastruktuuri, terrorismi ja sotilaallinen voimankäyttö sekä luonnon aiheuttamat onnettomuudet, jotka on huomioitu myös selonteossa. Lisäksi selonteossa on kuvattu laajojen ja vakavien häiriötilanteiden todennäköisyyttä tai niissä odotettavia muutoksia esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksen myötä.

Selonteossa kuvatun mukaisesti niin sisäisen turvallisuuden häiriötilanteisiin kuin muihinkin laajoihin uhkatilanteisiin varaudutaan suomalaisen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin mukaisesti viranomaisten, elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin yhteistyönä.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi